

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

Circa dicta, facetiasq[ue] inueniendas artem plurimum ualere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

desideratur, naturam enim ipsam fingere homines, & creare imitatores, & narratores facetos, & uultu adiuuante, & uoce, & ipso genere sermonis. In altero uero nihil prorsus artem habere quod praestet, cum ante illud facete dictum emissum haerere deberet, quam cogitari potuisse uideatur, sitq; in celeritate positum, ac dicto.

Circa dicta, facetiasq; inueniendas artem plurimum ualere.

His igitur in hunc tenore inter differendum explicatis, res ipsa nos hortatur, & ostendere artem in dictis quoq; ac faciis multum habere loci, & exercitationem studiumq; plurimum in his ualere. Primum enim quod in omni actione ac uirtute exigitur, id quoq; inter iocandum, utendisque faciis seruandum esse, uti delectus habeatur rerum, locorum, personarum, auditorum, temporum, fortunae item, atq; euentuum, haec enim ad retinendam atque assequendam mediocritatem cum primis exiguntur. Ipsa uero mediocritas non uirtutes solum constituit, quae morales dicuntur, uerum etiam eloquentiam, quae Graece est Rhetorica, habuitq; tam multos ac maximos auctores, et Latine & Graece. Igitur si elocutio quae constat e uerbis, atque oratione, in praecipua reducta est, habeturq; de ea ratio, & facietudinis quoq; ratio habenda est, traditq; de ea praecipua possunt, qua enim in re uersatur ratio, in ea quoq; & institutio locum habet. Cum & Oratores ipsi dicant, & lusus iocisque facetorum uocentur etiam a dicendo dicta. Cumq; eloquenter etiam dicendi siue peritia, siue ars, siue doctrina usu comparetur, observationeq; multa; et in litibus controuersisq;, & in senatu, popularibusq; concionibus exercitatione, eaq; maxime frequenter ac meditata. Quo fit, ut facete quoq; dicendi regula sit aliqua, quae admodum & bene & maledicendi, hoc est laudandi, & uituperandi. Nonne autem si dicta ipsa pleraque sunt in celeritate posita, & ante quidem emittuntur, quam cogitari potuisse uideantur, nonne inquam contingit & hoc quoq; in orandi exercitatione ac peritia? Principia enim haec ipsa & loquendi Oratorie, & dicendi facete, ac tum ridendi, & hilarescendi, tum dolendi ac lacrimandi in natura posita sunt, ab eaq; proficiuntur, quibus postea ratio ipsa modum quendam, ac certum eum quidem adhibet, ut quod de amore Ouidius inquit,

Et que nunc ratio est, impetus ante fuit.

Etiam ad haec ipsa transferri recte possit. Nam & leges modum str-

tuere funeribus, et ludis simul, ac conuiujs, & conclamandis quidem funeribus præficæ præponi consueuere, illis uero tum ludorum rationem qui haberent, tum qui essent conuiuendi periti. Quin conuicia, obiurgata, contentionesq; immoderate, quædam multis, quædam supplicijs coercentur, famosis quoq; de libellis leges sunt editæ, ac plebei scita. Igitur et in facetudine utenda, dictisq; temperandis modus quoq; si re p̄tus est, an id profecto mirū? an & de dictarijs, ridicularijsq; ac iocis præcepta tradi nullo modo poterunt? neq; ulla erit eorum tradendorū siue ars, siue doctrina, quæ mediocritatem et doceat, & ostendat, qua ea sit uia & assequenda, & retinenda? ut si principia sunt naturæ, modus tamen ac mensura ratione temperetur, atq; institutione. Nā & pedum incessus civili quidē homine dignus regulam suam habet, est & sua quoq; gestus temperatio, ac lex. Erit igitur & iocandi sius atq; ingenuo homine dignus modus, ac temperamentum. Nam si facetudo uirtus est quædam, eaq; mediocritas, ut probatum iam est, ea ut institutione constet ac præceptis necesse est. Cū præsertim nos nequaquam Oratoriam quæramus urbanitatem, uerum morālē, quæq; ad animorū refocillationem conducatur, eamq; honestam ac laudabilē. Natura quoq; nos docet uti argumentationibus, quarum tamen permultæ extant præcepta. Estq; illarū siue ars, siue doctrina, atq; eruditio et magistra et iudex illa, quæ λόγικὴ dicitur, nostro autē nomine tū differendi ratio, tū disertina. Ipsorū autē argumentorum ut sunt sedes, quæ dicuntur loca, eaq; cognitio appellatur tum Localis, ac de locis, tū Topica, Græcâ appellatione, Sic etiā dictorū, ac facetiarū propriæ sedes sunt, eaq; admodū certæ, quas si (præterea quæ dicta sunt) diligentius peruestigauerimus, inq; formam etsi nō absolutam, aliquam tamen redegerimus, non pigebit huius siue laboris, siue studij. Nam & futuros uaticinamur, qui de ijs sint subtilius, atq; enucleatius disserturi.

Aliter Oratoribus, ac Comicis, aliter ingenuis ciuibus
facetiarum locos quærendos esse.

I taq; nec ut Martiali, aut Plauto, nec ut Ciceroni quærendæ nobis sunt facetiæ, siue earum loci, & quasi regiones. Mediocritatem enim quærimus, quæ habitum faceti constituit, non quo aut spectatoribus risum moueamus, aut aucupemur plausum, carminisq; commendatione, aut quo iudices capiamus, ac lepore, facetijsq; in nostram trahamus sententiam, uerum quo urbane ac festiue relaxemus animos. Inuenta enim & constituta sunt conalia, conuentus, circuli, ac coronæ